

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Ter attentie van de heer drs. S. Dekker
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

15 maart 2016
Kenmerk: RC.2016.07354/1

Betreft: Advies meerjarenplan 2016-2020 Beeld en Geluid

Geachte heer Dekker,

In uw brief van 17 november 2015 vraagt u de Raad voor Cultuur advies uit te brengen over het beleidsplan 2016-2020 van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid.¹

Het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid (verder: Beeld en Geluid) gaat een nieuwe fase in. Dat heeft vooral te maken met de beëindiging van het project 'Beelden voor de Toekomst' en de bijbehorende overheidsfinanciering. In dit grote digitaliserings- en archiveringsproject werkte Beeld en Geluid samen met EYE Filmmuseum, het Nationaal Archief en Kennisland.

U vraagt de raad de ambities uit het beleidsplan te toetsen aan het concessiebeleidsplan 2016-2020 van de Nederlandse Publieke Omroep en aan functies en beleid van andere instellingen die op aanverwante beleidsterreinen actief zijn, zoals EYE Filmmuseum. Eveneens vraagt u de raad ook zijn 'Agenda Cultuur 2017-2020 en verder' bij het advies te betrekken en hierin aandacht te besteden aan de ambities van Beeld en Geluid op het gebied van onderwijsdiensten, zoals Teleblik. Op uw verzoek besteedt de raad daarnaast ook aandacht aan het relatieve belang van de verschillende ambities.

De raad heeft een commissie samengesteld om dit advies voor te bereiden. Die bestond uit: Wim Jansen (voorzitter), Ouke Arts, Bart Hufen, Frank Huysmans, Guido van Nispen, Géke Roelink, Corrie-Christine van der Woude en Jaap Visser (secretaris). Bij de totstandkoming van het advies heeft de commissie een gesprek gevoerd met Beeld en Geluid. Naast het

¹ Met referentie 830955

beleidsplan heeft de raad de 'begroting 2016 en realisatie cumulatief oktober 2015' van Beeld en Geluid geraadpleegd.

Prioriteiten en financiële kaders

Beeld en Geluid is de belangrijkste organisatie in Nederland als het gaat om de digitalisering, archivering en ontsluiting van audiovisueel materiaal. De ambities zijn talrijk, in het beleidsplan worden er maar liefst 36 genoemd. Die veelkoppige taakopvatting valt te prijzen, maar roept ook de vraag op of die wel uitvoerbaar is. De raad mist prioriteitstelling, zowel inhoudelijk als financieel.

Beeld en Geluid schrijft dat prioriteiten in de ambities worden aangebracht als dat noodzakelijk is. De raad is van mening dat een organisatie altijd een rangorde in ambities dient te beschrijven, zeker in tijden van financiële krapte. De raad adviseert Beeld en Geluid te vragen in het plan meer focus aan te brengen en zijn prioriteiten daarin helder te beschrijven.

De kerntaak van Beeld en Geluid, aldus de raad, is het archiveren en ontsluiten van multimediale content die door Nederlandse publieke media is geproduceerd. Dit betekent dat Beeld en Geluid het media-archief moet zijn van alle landelijke, regionale en lokale publieke media. Het gaat daarbij om multimediale content in de breedste zin van het woord, waaronder beeld (televisie en online video), geluid (radio en online audio), tekst, animatie en games. De raad is van mening dat hierbij behorende ambities prioriteit moeten krijgen. Bij de kerntaak die is gericht op het ontsluiten van dit media-archief passen in ieder geval ambities rondom de museale presentatie van het materiaal en het faciliteren van wetenschappelijk onderzoek.

De financiële gevolgen van alle ambities van Beeld en Geluid zijn voor de raad onduidelijk. Ze roepen echter wel de vraag op waaraan een goed en toegankelijk media-archief voor Nederland in ieder geval moet voldoen. De raad adviseert u deze vraag nader te onderzoeken en de financiële consequenties ervan in kaart te brengen. Zo'n onderzoek reikt verder dan de activiteiten van Beeld en Geluid. Zo is het de raad bekend dat vele instellingen in het media-, cultureel of erfgoeddomein geen digitaliseringsbudget hebben. Er is de afgelopen jaren een grote inspanning gedaan om het verleden te digitaliseren, maar nu gaat het erom dat deze digitalisering van mediacontent ook in de toekomst kan doorgaan. De raad maakt zich daarover zorgen.

Ook Beeld en Geluid en Filminstituut EYE hebben met deze problematiek te maken. Beide instellingen krijgen een schat aan (nieuw) materiaal in huis dat gedigitaliseerd moet worden. De raad adviseert te onderzoeken hoeveel geld structureel nodig is om de digitalisering van relevante mediacontent ook in

de toekomst te waarborgen. De raad roept de politiek op om deze middelen ter beschikking te stellen zodat Nederlands audiovisueel erfgoed ook in de toekomst beschikbaar en toegankelijk blijft.

In dit verband wijst de raad ook op de technische infrastructuur die met het project 'Beelden voor de Toekomst' met publieke middelen is opgetuigd. Bij Beeld en Geluid staat nu een digitaliseringsstraat van formaat die er vanwege de weggevallen financiering werkeloos bijstaat. Alleen het nationale film- en omroepgeheugen kon binnen dat project gedigitaliseerd worden. Er is echter nog veel materiaal dat gedigitaliseerd moet worden: de archieven van de regionale en lokale omroepen en van de Wereldomroep. Daarnaast zijn er veel audiovisuele producten uit lokale (stads)archieven en van particulieren die het verdienen als onderdeel van ons erfgoed centraal gedigitaliseerd en beheerd te worden. Een extra structureel budget kan deze digitaliseringsfaciliteit weer activeren – een 'quick win' volgens de raad .

Een onderzoek zoals hierboven bedoeld, inclusief een beeld van de financiële consequenties, geeft een kader voor de prioriteitstelling van Beeld en Geluid. Wanneer een verhoging van het budget geen haalbare kaart is, dan zal er kritisch gekeken moeten worden naar de ambities van het instituut. De raad is van mening dat hoe dan ook de kerntaken van het instituut gewaarborgd moeten worden.

Bevindingen

De aanbevelingen over het beleidsplan van Beeld en Geluid baseert de raad op onderstaande bevindingen.

Positionering

Sinds de opening in 2006 heeft het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid meer dan twee miljoen bezoekers ontvangen. Met name de *experience*, de tentoonstellingen en de Top 2000 zorgen ervoor dat het instituut op een blijvende populariteit kan rekenen.

In zijn nog relatief korte bestaan is het instituut bovendien uitgegroeid tot een (inter)nationaal kennisinstituut, dat zijn kennis ruimhartig deelt via een waaier aan organisaties die in hetzelfde veld werkzaam zijn, waaronder EYE, ROOS, Olon, BRAIN en DEN.

Digitaliseren en duurzaam beheer van digitaal audiovisueel erfgoed is precair, complex en prijzig. De bijbehorende technieken ontwikkelen zich bovendien snel. Beeld en Geluid zorgt voor kennisuitwisseling hiervan, ook internationaal. Hiermee weet het instituut zichzelf en Nederland goed op de kaart te zetten.

Beeld en Geluid heeft de afgelopen jaren een flinke bezuiniging en reorganisatie weten door te voeren zonder de kerntaken te verwaarlozen. Dat verdient waardering. Die taken op een goed niveau blijven uitvoeren kan niet zonder bijbehorende budgetten, maar ook niet zonder een heldere visie op het doel en bestaansrecht als instituut.

Nationaal multimedia-archief

Uit het beleidsplan maakt de raad op dat Beeld en Geluid de ambitie heeft een omslag te maken: van voornamelijk het geheugen van de publieke omroep naar een breed nationaal multimedia-archief. De komst van het permuseum in het gebouw van Beeld en Geluid lijkt in deze lijn te passen, evenals de wens meer onlinemateriaal van commerciële aanbieders aan het digitale collectieve geheugen toe te voegen. Deze laatste ambitie roept de vraag op wat de meerwaarde hiervan is. Het antwoord erop en het waarom van deze ambitie wordt nog niet met volle overtuiging in het beleidsplan uitgedragen.

Opdracht

De zoektocht naar het nieuwe doel is mogelijk een gevolg van de onduidelijkheid van beleidszijde: welke opdracht geeft het ministerie van OCW aan Beeld en Geluid? In de Mediawet wordt alleen gesproken van een 'door Onze Minister aangewezen instelling voor het in stand houden en exploiteren van een media-archief'.² Er worden geen nader omschreven taken aan deze instelling gegeven.

Wél aan de landelijke en regionale omroeporganisaties: die dienen het programmamateriaal ter beschikking te stellen aan de 'instelling voor het in stand houden en exploiteren van een media-archief'. Het valt de raad hierbij op dat in het artikel over de regionale omroepen (2.170a lid 5b Mw) bovenstaande zin uitgebreider is. Het materiaal van de regionale omroep dient aan het media-archief ter beschikking te worden gesteld 'voor gebruik door andere publieke media-instellingen'. Betekent dit dat materiaal van de landelijke omroeporganisaties niet ter beschikking gesteld hoeft te worden voor gebruik door andere publieke media-instellingen? De raad pleit ervoor dit onderscheid op te heffen.

Kernfuncties

Uit het beleidsplan blijkt dat Beeld en Geluid drie kernfuncties heeft gedefinieerd: Archivering en Dienstverlening; Museale Presentatie en Beschikbaarheid; Kennisontwikkeling, Innovatie en Samenwerking. Bij iedere kernfunctie noemt Beeld en Geluid een aantal ambities, in totaal meer dan 35.

² Art. 138a lid 3c Mw en art. 2.170a lid 5b Mw.

Beeld en Geluid schrijft in het beleidsplan dat er afdoende structurele middelen nodig zijn om uitvoering te geven aan alle ambities. Het instituut schrijft eveneens: 'Indien noodzakelijk zullen prioriteiten worden aangebracht binnen de geformuleerde ambities'. De raad is van mening dat dit sowieso en altijd moet gebeuren, bij iedere organisatie.

Met de breed geformuleerde ambities ontstaat de indruk dat Beeld en Geluid de staatssecretaris op deze wijze indirect uitnodigt om aan de hand van de financiering sturing te geven aan het beleid voor de periode 2016-2020. Daar is wat voor te zeggen. Zoals eerder gemeld, is de raad van mening dat een onderzoek naar wat in Nederland nodig is voor een goed en toegankelijk media-archief noodzakelijk is. Niettemin vindt hij dat Beeld en Geluid zelf, vooraf, zijn belangrijkste ambities moet prioriteren. De raad verwacht van Beeld en Geluid een beschrijving van een inhoudelijke visie, inclusief een heldere positionering in samenhang met relevante stakeholders.

Tijdsbeeld

De archivering - onder redactie van Beeld en Geluid - van commerciële producties, van YouTube filmpjes of fragmenten en van Twitterberichten, behoren volgens de raad niet tot de eerste prioriteit van Beeld en Geluid, ook al gaat het om content met maatschappelijke importantie. Beeld en Geluid geeft in zijn beleidsplan onvoldoende reflectie op wat de meerwaarde van deze uitingen is voor de cultuurhistorie.

De raad kan zich wel voorstellen dat Beeld en Geluid het als zijn taak ziet een uitsnede van deze uitingen te archiveren voor later gebruik, als illustratie van een tijdsbeeld, als onderdeel van het collectief geheugen.

De raad ziet games als onderdeel van de Nederlandse mediageschiedenis. Maar het is de vraag of bij de archivering van games die relevant zijn voor de geschiedschrijving, deze voor de eeuwigheid speelbaar moeten worden gehouden. Het emuleren van steeds meer en snel verouderende computersystemen kan een dure aangelegenheid worden. Beeld en Geluid zou moeten onderzoeken of er niet volstaan kan worden met een beschrijving, met afbeeldingen en video, om later dat tijdsbeeld op te kunnen roepen.

Museale taak

De raad is positief over de museale activiteiten van Beeld en Geluid. Het gebouw biedt alle mogelijkheden om de museale taak te vervullen. De raad had mede daarom graag een beschrijving ervan in het beleidsplan gezien.

Met exposities trekt het museum momenteel veel bezoekers . De visie, die daar ongetwijfeld achter zit, is niet terug te vinden in het beleidsplan.

Educatie

Educatie hoort bij de museum- en kennisfunctie van Beeld en Geluid. Een activiteit als Teleblik ziet de raad dan ook als een basistaak van het instituut. Beeld en Geluid gebruikt veel materiaal uit 'Beelden voor de Toekomst' voor educatie. Met het stopzetten van de financiering weet Beeld en Geluid geen goede afweging te maken tussen deze taken en de andere ambities.

De missie om het media-archief van Nederland te worden, lijkt niet overeen te komen met de manier waarop de educatieve taak, zoals bijvoorbeeld Teleblik, wordt omschreven. Beeld en Geluid mag deze voorname functie met meer visie en kracht uitdragen. Het beleidsplan zou moeten omschrijven wat Beeld en Geluid de jeugd wil bijbrengen, wat er gedaan wordt voor vakgenoten of onderzoekers en hoe de tentoonstellingen hieraan bijdragen. Beeld en Geluid zou moeten laten zien hoe en met welke activiteiten hij wil uitgroeien tot het media-archief van Nederland.

Kennisinstituut

Ten aanzien van de taken die zijn gericht op kennisontwikkeling, innovatie & samenwerking kan Beeld en Geluid in het vaarwater zitten van Digitaal Erfgoed Nederland (DEN). Beeld en Geluid zit in deze functie echter meer aan de uitvoerings- en ontwikkelingskant - specifiek voor audiovisueel beheer - terwijl DEN meer een coördinerende rol vervult voor verschillende culturele instellingen met digitale (duurzaamheids)vraagstukken. De raad vindt het dan ook goed dat Beeld en Geluid deze expertise zelf in huis heeft en houdt, met name in relatie tot de eerste kernfunctie (archivering en dienstverlening).

Beeld en Geluid werkt goed samen met overkoepelende instellingen op het gebied van media-archivering. De raad ziet voor Beeld en Geluid een blijvende rol als spin in dit web.

Waar de digitaliseringsactiviteiten van EYE en Beeld en Geluid elkaar overlappen zou aan 'kruisbestuiving' of samenwerking moeten worden gedacht. Dit kan bezuinigingen opvangen en de efficiëntie ten goede komen.

Bij het streven het media-archief van Nederland te zijn, zou een nauwere verbondenheid met andere digitaliseringsinstellingen een logische stap zijn. Voor de toegankelijkheid zou Beeld en Geluid een centrale rol moeten vervullen door minimaal een portal te zijn tot de audiovisuele archieven.

Archief van de omroeporganisaties

De omroepen onderhouden nog vaak een eigen archief. Dubbel werk bij het archiveren en verrijken van content moet voorkomen worden. De raad vraagt de staatssecretaris er daarom bij de NPO op aan te dringen het gesprek hierover aan te gaan met Beeld en Geluid; daarbij zou de uitkomst moeten zijn dat de omroepen hun materiaal onderbrengen bij Beeld en Geluid, zonder ook nog eenzelfde archief in te richten. Met deze ontubbeling dienen efficiencywinst, kostenbesparingen en de kwaliteit van het opgeslagen materiaal bereikt te worden.

Voor bepaalde omroepen kan er een uitzonderingspositie bestaan. De NOS bijvoorbeeld beheert haar eigen nieuwsarchief zodat zij het materiaal onder handbereik heeft. Maar ook hier moet het doel zijn één omroeparchief te vormen, zeker wanneer dankzij de techniek het voor de bereikbaarheid geen verschil maakt waar het materiaal opgeslagen is. De archivering bij de NOS dient te voldoen aan een met Beeld en Geluid overeengekomen standaard, zodat samenvoeging later altijd mogelijk is. Als de actualiteitswaarde van het materiaal is verminderd, kan het alsnog verplaatst worden naar Beeld en Geluid.

Wereldomroep

Het archief van de Wereldomroep is in bezit van Beeld en Geluid en dient nog gedigitaliseerd te worden. Hiervoor is echter nog geen budget beschikbaar. Dat heeft er onder meer mee te maken dat de Wereldomroep sinds 2013 niet meer vanuit de mediabegroting wordt bekostigd en de opslag van die producties daarom niet tot de taken van Beeld en Geluid hoort. De raad is van mening dat het materiaal van de Wereldomroep dat tot 2013 werd geproduceerd vanuit de mediabegroting gedigitaliseerd moet worden.

Aanbevelingen

- Beeld en Geluid zegt hét media-archief van Nederland te willen zijn. De raad vindt dit een mooi streven, maar mist de hiervoor benodigde focus op de belangrijkste ambitie, inclusief de daarbij horende budgetten. De raad adviseert de staatssecretaris daarom Beeld en Geluid te verzoeken de ambitie voor 2016-2020 alsnog helder te prioriteren.
- De verandering van de ambitie van audiovisueel archief naar media-archief impliceert dat Beeld en Geluid een archief van *alle* media in Nederland wil zijn, inclusief print. De raad vraagt zich af of deze ambitie haalbaar is. Daarom adviseert hij u te onderzoeken waaraan een goed en toegankelijk media-archief voor Nederland in ieder geval moet voldoen. Beeld en Geluid zou, vanwege de kennis en techniek die hij bezit,

- de 'portal' kunnen zijn naar overige archieven; de wegwijzer voor publiek en wetenschap naar alle digitale media-archieven.
- De raad constateert in het beleidsplan onvoldoende aandacht voor het maatschappelijk belang en rendement van Beeld en Geluid. De beschikbaarheid van het archiefmateriaal is het grootste maatschappelijke rendement. Cijfers over het gebruik hiervan worden niet genoemd. Beeld en Geluid ziet vooral de waarde in het vastleggen van het collectief geheugen en de mogelijkheid tot het raadplegen hiervan in de toekomst. Beeld en Geluid zou meer in beeld moeten brengen welke inspanningen er worden verricht, en welke belemmeringen er zijn op dit gebied.
 - Beeld en Geluid dient te functioneren - en doet dat ook - als hét archief voor de publieke omroepen. Toch houden individuele omroepen er nog eigen (kostbare) archieven op na. Deze dubbeling is ongewenst en moet worden weggenomen. De raad adviseert u hierover met de omroepen in gesprek te gaan.
 - Volgens de Mediawet hoeft de landelijke publieke omroep zijn materiaal niet ter beschikking te stellen aan Beeld en Geluid - voor gebruik door andere publieke media-instellingen zoals de regionale omroep dat moet doen. De raad adviseert u dit wettelijke onderscheid op te heffen.
 - Beeld en Geluid heeft geen budget om het archief van de Wereldomroep te digitaliseren. De raad adviseert in ieder geval het materiaal van de Wereldomroep dat tot 2013 werd geproduceerd, vanuit de mediabegroting te digitaliseren en toegankelijk te maken.
 - De raad adviseert om Beeld en Geluid ook de begroting te laten opnemen in het beleidsplan. Wanneer de kosten van de diverse activiteiten inzichtelijk zijn, krijgt de beoordelaar van het plan een beter en completer beeld van de activiteiten en de financiële prioritering daarvan binnen de organisatie.

Tot slot

Beeld en Geluid is Nederlands belangrijkste organisatie op het gebied van archivering en ontsluiting van audiovisueel materiaal. Het instituut heeft een leidende positie te midden van de samenwerkingspartijen. Bij een dergelijke organisatie passen hoge ambities. De raad is van mening dat in die ambities echter wel prioriteiten moeten worden aangebracht. Juist in

een tijd waarin vele instellingen in het media-, cultureel of erfgoeddomein geen digitaliseringsbudget hebben, is het van belang dat er heldere keuzes worden gemaakt.

Naar aanleiding van de voorbereidingen van dit advies moet de raad vaststellen dat de digitaliseringsbudgetten in Nederland ontoereikend lijken te zijn om audiovisueel materiaal blijvend digitaal te archiveren en te ontsluiten. Dat is niet alleen een gemis voor burgers en onderzoekers van vandaag, maar ook voor de generaties na ons. De raad dringt erop aan dat het kabinet zich een goed beeld vormt van wat nodig is en daarvoor voldoende middelen beschikbaar stelt.

Met vriendelijke groet,

Joop Daalmeijer
Voorzitter

Jeroen Bartelse
Directeur